

Σεξουαλική Κακοποίηση-Η Αργοπορία Υποβολής Καταγγελίας και η Αντιμετώπιση της από τον Κυπριακή Έννομη Τάξη με Αφορμή την Σοφία Μπεκατώρου

Κατερίνα Σοφοκλέους
Δικηγόρος

Τα τελευταία εικοσιτετράωρα έχει ξεσπάσει μία θύελλα αντιδράσεων από διάφορα πρόσωπα, οι οποίοι εξέφρασαν την θέση, την άποψη ή την ιδεολογία τους σε σχέση με την καταγγελία σεξουαλικών αδικημάτων από τα κατ' ισχυρισμό θύματα, εκφράζοντας την δυσπιστία τους. Αφορμή του όλου σκηνικού ήταν η αθλήτρια- ολυμπιονίκης στο άθλημα της ιστιοπλοΐας Σοφία Μπεκατώρου. Το θέμα που έχει απασχολήσει, είναι το ζήτημα της καθυστέρησης υποβολής καταγγελίας από ένα θύμα ή κατ' ισχυρισμόν θύμα, όπως είναι και η Σοφία Μπεκατώρου. Αφορμή του παρόντος άρθρου είναι το πιο πάνω περιστατικό και ο σκοπός είναι η ανάλυση της νομικής πτυχής της καθυστέρησης καταγγελίας από το θύμα σεξουαλικής κακοποίησης και κατά πόσο αυτή η καθυστέρηση μπορεί να επηρεάσει την ετυμηγορία των Δικαστηρίων.

Υπάρχουν διάφοροι προβληματισμοί και αμφιβολίες από μία μερίδα πληθυσμού, όταν γίνεται μία καταγγελία μετά από τόσο χρόνια. Συγκεκριμένα: αν την βίασε, θα το κατάγγελλέ όταν γινόταν/ Αν την βίασε, θα το έλεγε στους γονείς της/ Αν την βίασε, θα το έλεγε σε κάποια φίλη της/ Αν πίστευε ότι θα υπήρχε πρόθεση σεξουαλική συνεύρεσης, δεν θα έβγαине ραντεβού μαζί του ή δεν θα τον άφηνε να την φιλήσει. Μία αρκετά μεγάλη μερίδα, χρησιμοποιεί την λογική προσπαθώντας να ερμηνεύσει την αντίδραση του προσώπου που καταγγέλλει, μετά από τόσα χρόνια, σεξουαλική κακοποίηση από κάποιο πρόσωπο. Ταυτόχρονα, πάλι μερίδα του πληθυσμού, ρίχνει βάρος στο θύμα, το οποίο πιθανόν να μην αντιστάθηκε ή το ντύσιμο του να ήταν, κατά την άποψη τους, προκλητικό, θέτοντας την γυναίκα στην θέση ώστε να οφείλει να σταματήσει την ορμή του αρσενικού ή, χειρότερα, να μην προκαλεί και να κάθεται αμυντικά σε θέση αντίστασης. Το θέμα της θέσης του θύματος σε αδικήματα σεξουαλική φύσεως απασχολεί συνεχώς τα Δικαστήρια, με τις θέσεις, κατά καιρούς, να διαφοροποιούνται.¹

Στο παρόν άρθρο εστιάζω στην νομική αντίληψη σε σχέση με την καθυστέρηση υποβολής παραπόνων, δηλαδή ο τρόπος που επέλεξαν τα δικαστήρια να αντιμετωπίσουν και να αξιολογήσουν αυτή την καθυστέρηση. Η κυπριακή νομολογία έχει υιοθετήσει μία ενδιάμεση θέση σε σχέση με το πώς αξιολογούνται τα θύματα που καθυστερούν να υποβάλουν το παράπονο τους, ώστε να διασφαλίζονται τόσο τα δικαιώματα του ύποπτου-κατηγορούμενου όσο και του θύματος.

Σχετική νομολογία επί του θέματος, υπάρχει στο πλαίσιο ανάλυσης του πρώτου παραπόνου (άρθρο 10 περί αποδείξεως νόμου, Κεφ. 9). Το πρώτο παράπονο είναι εξαίρεση στον

¹Βλ. Κατερίνα Σοφοκλέους, 'Υπόθεση Βιασμού: Το στοιχείο της ενδυσμασίας του φερόμενου ως θύματος με αφορμή τη δικαστική απόφαση που προκάλεσε θυελλώδεις αντιδράσεις στην Ιρλανδία' <http://stephanoullc.com/υπόθεση-βιασμού-το-στοιχείο-της-ενδυσμ/>

κανόνα της χρήσης αυτοεξυπηρετικών δηλώσεων ή δηλώσεων που γίνονται μετά την διάπραξη οποιουδήποτε αδικήματος, με απώτερο σκοπό να τις χρησιμοποιήσει το πρόσωπο που προβαίνει σε αυτές τις δηλώσεις σε μεταγενέστερο στάδιο προς όφελος του. Επίσης, είναι μέσο για αποφυγή κατασκευασμένης μαρτυρίας και/ή μαρτυρίας με σκοπό την εκδίκηση. Επιπρόσθετα, αποτελεί εξαίρεση στον κανόνα ότι η ενισχυτική μαρτυρία θα πρέπει να προέρχεται από ανεξάρτητη πηγή αλλά και κοινοδικαιική εξαίρεση στον κανόνα της εξ' ακοής μαρτυρίας.

Έχει ειπωθεί στη νομολογία μας πως οι διατάξεις του άρθρου 10, καθιστούν τη μαρτυρία του πρώτου παραπόνου του παθόντος, τηρουμένων φυσικά όλων των προϋποθέσεων που θέτει η επιφύλαξη στο άρθρο, αποδεικτικό στοιχείο της αλήθειας των γεγονότων του περιεχομένου του.² Φυσικά, προϋπόθεση είναι να έχει γίνει «αμέσως μετά την διάπραξη του αδικήματος». Ο νομοθέτης, σοφά, για να αποφύγει κατασκευασμένες μαρτυρίες, θέτει ως προϋπόθεση την χρονική εγγύτητα- αμεσότητα³ μεταξύ της διάπραξης του αδικήματος και του πρώτου παραπόνου. Ο καθορισμός της χρονικής αμεσότητας είναι ζήτημα που προσδιορίζεται από το Δικαστήριο και κρίνεται κατά περίπτωση.

Η νομολογία έχει αναλύσει περαιτέρω το θέμα, με το Ανώτατο Δικαστήριο να παρουσιάζει στην νομολογία του μία στάση, η οποία φαίνεται να μετατοπίζεται με την πάροδο των ετών. Αρχικά, στην *Γεωργιάδης Δώρος ν. Δημοκρατίας* (2003) 2 ΑΑΔ 1, το Ανώτατο Δικαστήριο επικρίνει την στάση που είχε το κακουργιοδικείο αναφέροντας ότι η προσέγγιση του, δηλαδή να λάβει υπόψη την κυπριακή πραγματικότητα ως παράγοντα που να δυσχεραίνει την άμεση καταγγελία περιστατικών σεξουαλική κακοποίησης, δεν ήταν και η ορθότερη. Συγκεκριμένα, ανέφερε ότι διαφωνεί με τις σκέψεις αυτές και η προσέγγιση που υιοθετεί είναι καθαρά νομική και το ίδιο δεν θα το απασχολήσει **«η πιθανή συμπεριφορά της κυπριακής κοινωνίας όταν καταγγέλλονται τέτοιου είδους υποθέσεις.»** Αντίθετα, ερμηνεύοντας τον σκοπό του νόμου, το ΑΔ ανέφερε ότι η πολιτεία αναμένει την άμεση αντίδραση και καταγγελία από το θύμα της παράνομης πράξης, ιδιαίτερα όταν η πράξη είναι σεξουαλική. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην συγκεκριμένη υπόθεση, δεν υπήρχε επιστημονική μαρτυρία που να επιβεβαιώνει τους λόγους της καθυστέρησης υποβολής καταγγελίας στην αστυνομία. Η εξήγηση που δόθηκε ήταν μόνο βασιζόμενη στις ίδιες τις παραπονούμενες ενώ δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα για την αξιοπιστία τους στο γεγονός ότι ακόμα και μετά την ενηλικίωση τους, οι παραπονούμενες, για τόσο σοβαρές πράξεις δεν είπαν τίποτα και σε κανένα. Το Ανώτατο Δικαστήριο στην απόφαση αυτή δεν έκανε αποδεκτή την κοινωνική προσέγγιση που απέδωσε το κακουργιοδικείο στην καθυστέρηση υποβολής της καταγγελίας αλλά προσέγγισε το ζήτημα, αυστηρά, νομικά. Το ίδιο τόνισε ότι δεν θα προέβαινε σε κοινωνική ανάλυση για τα αδικήματα αυτά. Η καθυστέρηση στην υποβολή του παραπόνου και η δικαιολογία που δόθηκε από τις παραπονούμενες δεν ήταν αρκετή για το Εφετείο με αποτέλεσμα την σημαντική αποδυνάμωση της αξιοπιστίας τους.

²Παρμαζής Νίκος ν. Δημοκρατίας (1997) 2 ΑΑΔ 224.

³Τ.Ηλιάδης και Ν. Σάντης, *Το Δίκαιο της Απόδειξης: Δικονομικές και Ουσιαστικές Πτυχές* (2nd edn, Hippasus 2016) 515.

Μεταγενέστερα, το Εφετείο φαίνεται να διαφοροποιεί εν μέρει την στάση του στην **Βούτουνος Χαράλαμπος ν. Αστυνομίας** (2008) 2 ΑΑΔ 71. Συγκεκριμένα, από την μία πλευρά παραδέχθηκε πως σε τέτοιας φύσεως υποθέσεις, όπως είναι οι σεξουαλικές, ο δράστης λειτουργεί εις βάρος του θύματος αφού προηγουμένως βεβαιωθεί πως δημιουργούνται συνθήκες απόλυτης μυστικότητας, με μόνη την ανθρώπινη παρουσία τον ίδιο και το θύμα. Από την άλλη πλευρά, σημείωσε ότι στα πλαίσια της κοινής λογικής, σε αδικήματα σεξουαλικής φύσεως, όπου το παραπονούμενο πρόσωπο ισχυρίζεται ότι ένωσε τόσο εξευτελισμό, ντροπή και θυμό από την ανήλικη πράξη πράγματι υπαγορεύει κάποια αντίδραση από την παραπονούμενη. Προσθέτει δε ότι τέτοια αντίδραση αναμένεται, ανάλογα με τις περιστάσεις, σε σύντομο χρονικό διάστημα, σημειώνοντας ότι τόσο η φύση του αδικήματος όσο και οι κοινωνικές απόψεις σε σχέση με την διάπραξη των αδικημάτων δεν διαφοροποιούν τις αρχές του δικαίου που εφαρμόζονται και άπτονται της απόδειξης ποινικής κατηγορίας εναντίον προσώπου.

Ωστόσο, ιδιαίτερη βαρύτητα θα πρέπει να δοθούν στα λεγόμενα του Ανωτάτου Δικαστηρίου, σχολιάζοντας τις πιο πάνω αυθεντίες, στην απόφαση **Αντωνίου Σίμος Αμβροσίου ν. Αστυνομίας** (2008) 2 ΑΑΔ 766. Στην απόφαση αυτή το Δικαστήριο αποδέχθηκε την μαρτυρία των παραπονουμένων, ανήλικων προσώπων, τα οποία δεν προέβησαν σε άμεσο παράπονο στους γονείς τους. Σημαντική συνεισφορά στην εν λόγω αξιολόγηση ήταν η προσαγωγή, ως μάρτυρες, δύο εμπειρογνομόνων οι οποίοι επεξήγησαν τις ψυχολογικές εσωτερικές διεργασίες των παραπονουμένων και τη δυσκολία να εξωτερικεύσουν άμεσα τα παράπονα τους, ως προς τη συμπεριφορά του Κατηγορούμενου απέναντι τους. Η διαφοροποίηση που φαίνεται να υπάρχει στην παρούσα υπόθεση σε σχέση με τις προηγούμενες είναι η παρουσία εμπειρογνομόνων, οι οποίοι παρέθεσαν στο Δικαστήριο όλες τις συνέπειες που προκύπτουν σε σεξουαλικής φύσεως πράξεις επί ανήλικων προσώπων αλλά και το γεγονός ότι αφορούσε ανήλικα πρόσωπα.

Οι πιο πάνω αποφάσεις σχολιάστηκαν μεταγενέστερα με την επικράτηση της Αντωνίου, ως αυτή που συνάδει περισσότερο στις σημερινές τάσεις. Στην **Brierley Scott Graham ν. Αστυνομίας** (2012) 2 ΑΑΔ 476 αναφέρθηκε ότι οι αποφάσεις στην **Αντωνίου** και **Σιακαλλή**⁴ συνάδουν περισσότερο με τις σύγχρονες αντιλήψεις περί της ψυχολογικής αναστάτωσης θυμάτων βιασμών, ιδιαίτερα ανηλικών, στην οποία αναστάτωση τα Δικαστήρια οφείλουν να εγκύπτουν ώστε να λαμβάνονται επαρκώς υπόψη τα ψυχογραφικά χαρακτηριστικά του θύματος.

Από τα πιο πάνω προκύπτουν κάποια βασικά συμπεράσματα:

- 1) Η κυπριακή νομολογία υιοθέτησε μία αυστηρά νομική προσέγγιση σε σχέση με τα ανήλικα πρόσωπα, θεωρώντας ότι τα συναισθήματα του θύματος μιας τέτοιας πράξης θα το ωθούσαν στην άμεση αποκάλυψη της παρά στην απόκρυψη της.
- 2) Η στάση αυτή διαφοροποιήθηκε σημαντικά, ειδικά ως προς ανήλικα πρόσωπα. Το Δικαστήριο, φαίνεται να είναι πιο «ανεκτικό» και να δικαιολογεί με περισσότερη ευκολία την καθυστέρηση υποβολής καταγγελίας στην περίπτωση ανήλικων προσώπων σε σχέση με

⁴Σιακαλλής Σοφοκλής ν. Αστυνομίας (2010) 2 ΑΑΔ 146

ενήλικα θύματα. Είναι αποδεκτό ότι ειδικά ανήλικα άτομα δυνατόν να μην εκφράσουν με τον ενδεδειγμένο τρόπο το παράπονο τους στο πρώτο πρόσωπο που λογικά θα το εξέφραζαν.⁵ Ωστόσο, η διαφοροποίηση αυτή έγινε σε υπόθεση όπου παρουσιάστηκε επιστημονική μαρτυρία για τις μετατραυματικές και ψυχολογικές συνέπειες που υπάρχουν όταν διαπράττονται τέτοιου είδους αδικήματα σε ανήλικα πρόσωπα.

- 3) Είναι γεγονός ότι, σε μία ποινική δίκη, η αξιοπιστία του κατ' ισχυρισμόν, θύματος πλήττεται στην περίπτωση που καθυστερεί να υποβάλει την καταγγελία του με αποτέλεσμα να οδηγηθεί το πρωτόδικο δικαστήριο στην δυσχερή θέση της αναζήτησης ενισχυτικής μαρτυρίας για την απόδειξη της κατηγορίας, πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας. Το θύμα θα πρέπει να γνωρίζει ότι η οποιαδήποτε καθυστέρηση καταγγελίας θα πρέπει να δικαιολογείται.
- 4) Ωστόσο, αυτό δεν θα πρέπει να είναι ανασταλτικός παράγοντας για καταγγελία, ακόμα και μετά από χρόνια. Από την υπόθεση Αντωνίου προκύπτει ότι, η χρήση επιστημονικής μαρτυρίας μπορεί να έχει καταλυτικό ρόλο και για ενήλικα θύματα. Ακόμα και σήμερα δεν είναι αργά για κανένα πρόσωπο να προβεί στην καταγγελία. Η στάση των Δικαστηρίων και η σταδιακή μετατόπιση της θέσης του φαίνεται να είναι ενθαρρυντική για την τιμωρία των δραστών.

Συνεπώς, το #σπάσεωνσιωπή που έχει κατακλίσει τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης τις τελευταίες μέρες δεν έχει μόνο κοινωνικό αλλά και νομικό νόημα. Κοινωνικά είναι φανερό ότι δίνεται ένα μήνυμα ενθάρρυνσης προς τα θύματα να προβαίνουν στις καταγγελίες από διάφορες οργανώσεις, ώστε να μην υπάρχει φόβος στις καταγγελίες. Νομικά, όμως, φαίνεται μία υποχρέωση των θυμάτων να προβαίνουν άμεσα στις καταγγελίες τους ώστε να εξασφαλίζεται η τιμωρία των θυτών τέτοιων εγκλημάτων. Ως εκ τούτου, τα θύματα θα πρέπει να έχουν το θάρρος να μιλούν αλλά και το κράτος θα πρέπει να διαθέτει τις κατάλληλες υποδομές για να δίνει κίνητρο και θάρρος στα θύματα για να προβαίνουν, άμεσα, στις καταγγελίες τους.

.....

⁵Α.Α. ν. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, Ποινική Έφεση αρ.27/2017, 21/11/2017.